

Теорія і методика професійної освіти

УДК : 378.011.3-051:796(477.82)(043.5)

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.15081810>

Підготовка вчителя фізичної культури до роботи в умовах інклюзивного навчання

Денисенко Наталія Григорівна

доктор пед. наук, декан факультету початкової освіти та фізичної культури
КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради, проспект
Волі, 36, індекс 43000, ndenysenko@lpc.ukr.education,
ORCID <https://orcid.org/0000-0001-5730-0221>

Іванова Наталія Володимирівна

доктор філософ. наук, доцент, декан факультету дошкільної освіти та
музичного мистецтва КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської
обласної ради, nivanova@lpc.ukr.education,
ORCID <https://orcid.org/0000-0003-0922-2171>

Митчик Олександр Петрович

канд. наук з фіз. вих. і спорту, завідувач кафедри теорії і методики фізичної
культури КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради,
omytchyk@lpc.ukr.education, ORCID <https://orcid.org/0000-0002-6775-6334>

Кліш Ірина Степанівна

канд. наук з фіз. вих. і спорту, доцент кафедри теорії і методики фізичної
культури КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради,
iklish@lpc.ukr.education, ORCID <https://orcid.org/0000-0001-9761-8496>

Прийнято: 10.03.2025 | Опубліковано: 25.03.2025

Анотація. У статті зауважено, що реформування освіти в Україні, зокрема впровадження концепції Нової української школи (НУШ), висуває нові вимоги до підготовки вчителя фізичної культури. Одним із ключових аспектів є забезпечення рівного доступу до якісної освіти для всіх дітей, незалежно від їхніх фізичних, інтелектуальних чи соціальних особливостей. У цьому контексті висвітлено особливості підготовки вчителів фізичної культури до роботи в умовах інклюзивного навчання. Наголошено, що вчитель фізичної культури виконує важливу роль не лише як організатор рухової активності учнів, а й як партнер асистента вчителя у створенні сприятливого середовища для дітей з особливими освітніми потребами. Виділено основні напрямки такої взаємодії через спільне планування уроків фізичної культури, адаптації навчального матеріалу до вразливої категорії учнів та створенні умов для психологічної підтримки зазначеної категорії учасників освітнього процесу. Зауважено, що окремі аспекти цієї проблеми потребують подальшого опрацювання в контексті «інтеграції адаптивної фізичної культури в професійну підготовку вчителів в умовах закладу вищої освіти»; «формування психологічної готовності вчителя до роботи в інклюзивному середовищі»; «міждисциплінарній співпраці»; «розробці індивідуальних навчальних маршрутів для вразливої категорії дітей на уроках фізичної культури»; «професійній перепідготовці та підвищенні кваліфікації майбутніх вчителів фізичної культури»; «формування інклюзивного освітнього простору на уроках фізичної культури».

Представлено аналіз та систематизація отриманих результатів проведеного анкетування серед студентів Комунального закладу вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» з проблеми дослідження. З'ясовано, що інклюзія у фізичному вихованні – це процес організації та проведення фізкультурно-

оздоровчих занять, спрямованих на залучення всіх учнів, незалежних від їхніх фізичних, психічних чи сенсорних можливостей, з наданням гармонійного розвитку, соціалізації та формування здорового способу життя. Підтверджено, що реалізація інклюзії у фізичному вихованні вимагає від учителя фізичної культури спеціальної професійної підготовки, що охоплює адаптивні методики викладання, психологічну підтримку учнів, формування толерантного ставлення, а також створення безбар'єрного освітнього середовища для розвитку кожної дитини відповідно до її індивідуальних особливостей. Описано досвід розробки курсу «Адаптивна фізична культура в інклюзивній освіті», що сприяє професійному розвитку, індивідуалізації занять і створенню безпечного середовища.

Ключові слова: професійна підготовка, інклюзивна освіта, інклюзія у фізичному вихованні, вразлива категорія учнів, вчитель фізичної культури, адаптивні методики, *soft skills*, професійна компетентність, професійно-орієнтовані методики фізичного виховання, Нова українська школа (НУШ).

Training of physical education teachers for work in inclusive education settings

Natalia Denysenko

Doctor of Pedagogical Sciences, Dean of the Faculty of Primary Education and Physical Culture, Lutsk Pedagogical College, Volyn Regional Council, ndenysenko@lpc.ukr.education, ORCID <https://orcid.org/0000-0001-5730-0221>

Natalia Ivanova

PhD, docent, dean of the faculty of preschool education and musical arts CIHE "Lutsk Pedagogical College" Volyn regional council, nivanova@lpc.ukr.education, ORCID <https://orcid.org/0000-0001-8714-9171>

Oleksandr Mytchyk

candidate of sciences in physical education and sports,
head of the department of theory and methods of physical culture "Lutsk
Pedagogical College" Volyn regional council, omytchyk@lpc.ukr.education,
ORCID <https://orcid.org/0000-0002-6775-6334>

Iryna Klish

PhD in Physical Education and Sports, Associate Professor of the Department of
Physical Education, Lutsk Pedagogical College, Volyn Regional Council,
iklish@lpc.ukr.education, ORCID <https://orcid.org/0000-0001-9761-8496>

***Abstract.** The article notes that the reform of education in Ukraine, particularly the implementation of the New Ukrainian School (NUS) concept, imposes new requirements on the training of physical education teachers. One of the key aspects is ensuring equal access to quality education for all children, regardless of their physical, intellectual, or social characteristics. In this context, the article highlights the peculiarities of preparing physical education teachers to work in inclusive education settings. It emphasizes that the physical education teacher plays an important role not only as an organizer of students' physical activity but also as a partner to the teacher's assistant in creating a supportive environment for children with special educational needs.*

The main directions of such interaction are outlined, including joint planning of physical education lessons, adapting educational materials for vulnerable student groups, and creating conditions for psychological support for these participants in the educational process. It is noted that certain aspects of this issue require further exploration in the context of: "Integration of adaptive physical education into the professional training of teachers in higher education institutions"; "Development of teachers' psychological readiness to work in an inclusive environment";

"Interdisciplinary cooperation"; "Development of individualized learning pathways for vulnerable children in physical education lessons"; "Professional retraining and advanced training of future physical education teachers"; "Formation of an inclusive educational space in physical education lessons."

The article presents an analysis and systematization of the results obtained from a survey conducted among students of the Municipal Higher Education Institution "Lutsk Pedagogical College" on the research problem. It was found that inclusive physical education is a process of organizing and conducting physical and health-oriented activities aimed at engaging all students, regardless of their physical, mental, or sensory abilities, while promoting harmonious development, socialization, and the formation of a healthy lifestyle.

It is confirmed that the implementation of inclusive physical education requires physical education teachers to have specialized professional training, which includes adaptive teaching methodologies, psychological support for students, the development of tolerant attitudes, and the creation of a barrier-free educational environment to support each child's development according to their individual characteristics.

The article also describes the experience of developing the course "Adaptive Physical Education in Inclusive Education," which contributes to professional development, individualization of lessons, and the creation of a safe learning environment.

Keywords: *training, professional training, inclusive education, inclusion in physical education, vulnerable student categories, physical education teacher, adaptive methodologies, soft skills, professional competence, professionally-oriented methods of physical education, New Ukrainian School (NUS).*

Постановка проблеми. Сучасний освітній простір активно впроваджує принципи інклюзії, забезпечуючи рівні можливості для всіх учасників освітнього процесу, зокрема учнів із особливими освітніми потребами. Важливу роль у

створенні комфортного та ефективного інклюзивного середовища відіграє педагог, особливо вчитель фізичної культури, адже фізична активність сприяє соціалізації, зміцненню здоров'я та підвищенню якості життя дітей. Підготовка вчителя до роботи в інклюзивному середовищі вимагає не лише професійної компетентності, а й глибокого розуміння потреб вразливих категорій учнів, серед яких діти з порушеннями опорно-рухового апарату, сенсорними або інтелектуальними порушеннями. Формування інклюзивної компетентності педагога сприяє подоланню бар'єрів у спілкуванні, адаптації навчальних програм та створенню безпечного і толерантного середовища, що сприяє всебічному розвитку кожної дитини.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить про те, що в сучасному суспільстві відбувається переосмислення ролі вчителя фізичної культури як ключової фігури у створенні безпечного, комфортного та мотивуючого середовища для учнів з особливими освітніми потребами. Більшість дослідників схиляються до думки, що важливим аспектом є формування у вчителя нової парадигми професійного мислення, що забезпечує не лише знання сучасних методик інклюзивної освіти, а й розвиток емпатії, комунікативних навичок, уміння працювати в команді з асистентом вчителя, логопедом, психологом та з іншими структурами.

Згідно з аналізом літератури, науковці підсумували різні аспекти професійної підготовки фахівців до роботи в умовах інклюзивного навчання. Так, К. Кольченко та Г. Нікуліна виділяють концептуальний підхід до впровадження інклюзивної освіти ще в умовах закладу вищої освіти [5]; проблемам визначення змісту освіти та оцінюванню навчальних досягнень учнів з порушеннями опорно-рухового апарату при інклюзивній формі навчання надавала перевагу Г. Хворова [12]; професійну підготовку майбутніх фахівців до роботи з дітьми з порушеннями психофізичного розвитку в умовах інклюзивної освіти вивчала Н. Лещій [6]; змістовним компонентам професійної

компетентності соціального працівника інклюзивного закладу освіти надавали перевагу в своїх дослідженнях Т.Соловей і М.Чайковський [10].

До прикладу, М. Чайковський пропонує широкому педагогічному загалу власну модель соціально-педагогічної роботи в інклюзивному освітньому просторі [13], Л. Кобилянська пропонує використовувати європейський досвід у підготовці соціальних гувернерів у ВНЗ як ефективної системи упровадження інклюзивної освіти в Україні [4].

Цінний внесок у наше дослідження становлять наукові праці Н.Горопахи, у яких розглядаються актуальні питання та перспективи фізичного виховання дошкільників і молодших школярів в умовах інклюзивної освіти [2]. І. Омеляненко пропонує авторське дидактичне забезпечення фізичного виховання учнів у гетерогенних групах, адаптоване до потреб інклюзивного навчання [7]. Проблему формування готовності майбутніх учителів фізичного виховання до професійної діяльності досліджують провідні науковці, зокрема В. Шафранський (2011), І.Скрипченко (2015), Л. Чалій (2017). Водночас О. Томашук наголошує, що зміст фахової підготовки викладачів фізичного виховання та тренерів з виду спорту лише частково охоплює формування спеціальних умінь і навичок з адаптивної фізичної культури та адаптивного спорту [11]. Отже, сучасний етап реформування освіти в Україні, зокрема впровадження концепції Нової української школи (НУШ), висуває нові вимоги до підготовки вчителя фізичної культури. Одним із ключових аспектів є забезпечення рівного доступу до якісної освіти для всіх дітей, незалежно від їхніх фізичних, інтелектуальних чи соціальних особливостей. В умовах інклюзивного навчання слід сформувати у вчителя новий тип мислення, що обґрунтовується принципами толерантності, різноманітності та адаптивності до специфічного освітнього середовища.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Попри сучасні вимоги щодо забезпечення інклюзивної освіти, більшість освітніх

програм підготовки вчителів фізичної культури орієнтовані переважно на загальні питання інклюзії, без урахування специфіки фізичного виховання дітей з особливими освітніми потребами (ООП). Це створює розрив між теоретичною підготовкою та практичними навичками, необхідними для роботи з дітьми, які мають різні нозології. Результати опитування здобувачів освіти свідчать про те, що майбутні вчителі фізичної культури рідко отримують достатні практичні навички для роботи з дітьми з порушеннями опорно-рухового апарату, зору, слуху, інтелектуального розвитку тощо. Відсутність спеціалізованих модулів, орієнтованих на організацію занять для учнів з ООП, ускладнює формування професійної компетентності педагогів у галузі інклюзивного фізичного виховання. Крім того, сучасні навчальні програми не враховують необхідність інтеграції знань із суміжних дисциплін, таких як психологія, корекційна педагогіка та спеціальна фізична реабілітація. Це призводить до недостатньої підготовки майбутніх педагогів у сфері міждисциплінарного підходу, який є необхідним для забезпечення ефективного навчального процесу в умовах інклюзії. З огляду на зазначені проблеми, авторський внесок полягає в оновленні освітньої програми, яка функціонує в Коледжі, шляхом розробки та впровадження спеціалізованих дисциплін і модулів, спрямованих на підготовку вчителів фізичної культури до роботи в умовах інклюзивного освітнього середовища. Зокрема, розроблено авторський освітній компонент – «Інклюзивне фізичне виховання», що охоплює такі теми: «Основи роботи з дітьми з різними нозологіями» – вивчення специфіки фізичного виховання учнів з порушеннями опорно-рухового апарату, зору, слуху, інтелектуального розвитку та іншими особливостями. Вибіркові освітні компоненти: «Методики адаптації фізичних вправ та занять до індивідуальних потреб учнів»; «Правові та етичні аспекти роботи в умовах інклюзії»; «Адаптивна фізична культура в інклюзивній освіті». Додатково розроблено онлайн-курс з адаптивного фізичного виховання,

спрямований на формування знань та вмінь у сфері інклюзії, а також на підвищення доступності навчальних матеріалів для здобувачів освіти.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Мета статті – дослідити потенціал підготовки майбутніх вчителів фізичної культури до роботи в умовах інклюзивного навчання як важливого елемента професійної освіти.

Задля досягнення цієї мети визначено низку завдань, серед яких оцінка ролі інклюзивної компетентності у професійній підготовці вчителів фізичної культури; розробка форми анкетування для вивчення рівня готовності майбутніх фахівців фізичного виховання й спорту до роботи з дітьми з особливими освітніми потребами; аналіз та систематизація отриманих результатів проведеного анкетування серед студентів Комунального закладу вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» з проблеми дослідження. Крім того, важливим є обґрунтування ефективності індивідуалізованого підходу через освітній компонент «Адаптивна фізична культура в інклюзивній освіті».

У процесі дослідження підготовки вчителя фізичної культури до роботи в інклюзивному середовищі ми застосовували комплекс методів, що забезпечують всебічний аналіз проблеми та отримання достовірних результатів. *Аналіз літературних джерел* – дозволяв узагальнити сучасний стан дослідження проблеми та визначити основні підходи до професійної підготовки здобувачів освіти в умовах Коледжу. *Опитування* – дозволило отримати суб'єктивну оцінку студентів щодо потреби у підвищенні кваліфікації в галузі інклюзивної освіти. *Статистичний аналіз* – використовували для обробки результатів анкетування, що дозволило узагальнити дані та визначити ключові тенденції процесу професійної підготовки. *Інтерпретація отриманих даних* – сприяла формуванню висновків щодо готовності вчителів фізичної культури до роботи в умовах інклюзивного середовища та окресленню шляхів їхньої професійної підготовки.

Виклад основного матеріалу дослідження. Відповідно до статті 20 Закону України «Про освіту» [8], заклади освіти зобов'язані відкривати інклюзивні класи для навчання осіб з особливими освітніми потребами за умови подання відповідної заяви від батьків. Крім того, вони мають забезпечити умови для навчання таких учнів, враховуючи їхні індивідуальні потреби та можливості. Розвиток інклюзивної фізичної культури є одним із ключових викликів сучасної освіти та соціальної політики України.

На Волині, як і в інших регіонах, зростає кількість дітей з особливими освітніми потребами, які потребують адаптованих умов для занять спортом, фізичної активності та реабілітації. Однак, на сьогодні існує значний дефіцит спеціалізованих програм, підготовлених фахівців та доступної інфраструктури для інклюзивних спортивних ініціатив. Оновлення освітніх програм покликане вирішити ці проблеми, створюючи безпечний, сучасний і доступний простір для розвитку дітей із різними фізичними та інтелектуальними можливостями.

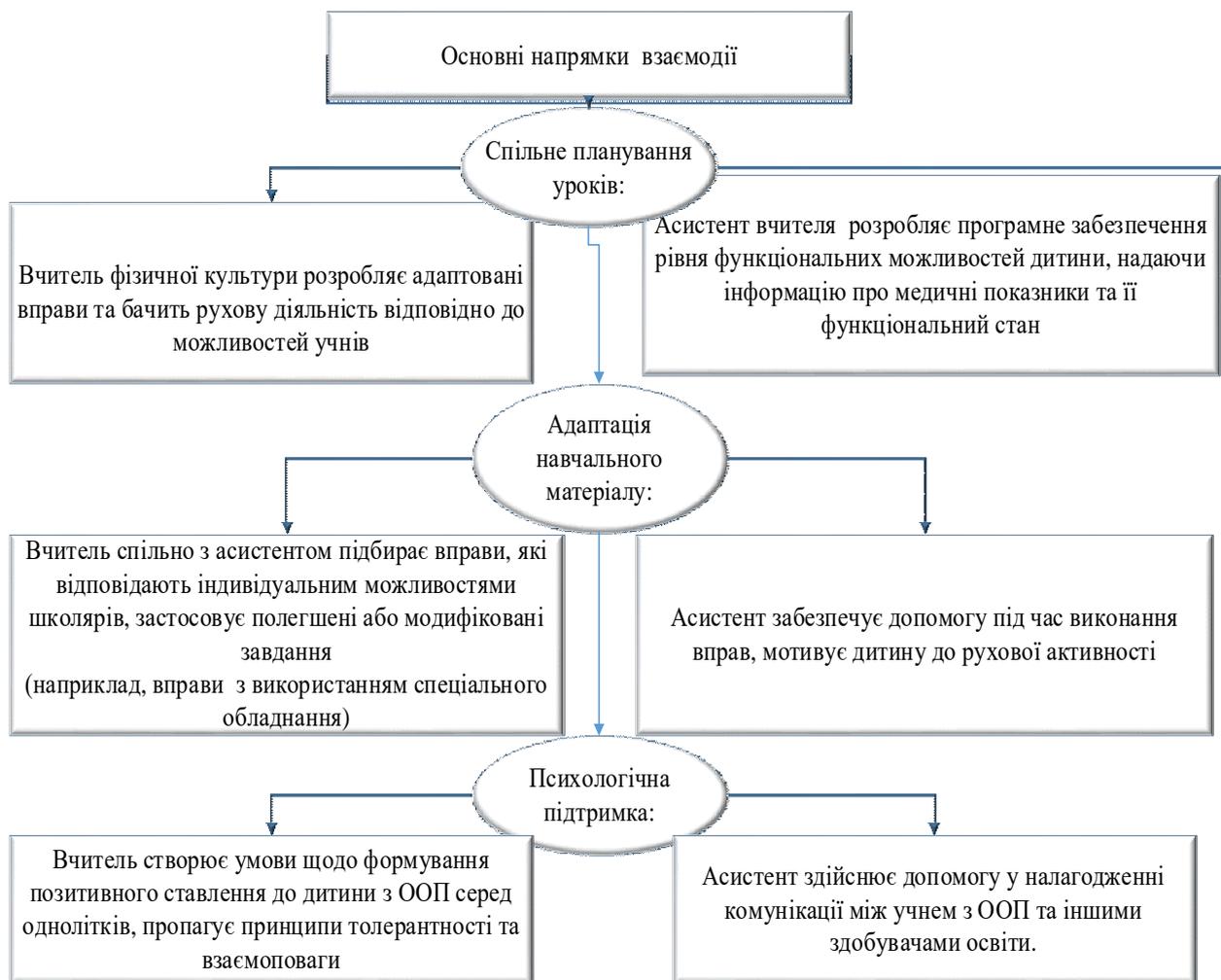
Вважаємо, що включення нових освітніх компонентів у процес підготовки вчителя фізичної культури відповідає стратегічним цілям реформування освіти в межах Концепції Нової української школи (НУШ), адже передбачає не лише фізичну активність, а й комплексний підхід до реабілітації, соціалізації та психологічної підтримки вразливої категорії дітей. Оновлені освітні програми можуть також стати платформою для підготовки не лише вчителів фізичної культури для Нової української школи (НУШ), а й кваліфікованих асистентів учителя з інклюзії, що дозволить розширити можливості інклюзивної освіти та забезпечити всебічну підтримку кожної дитини.

Вважаємо, що в умовах інклюзивного навчання вчитель фізичної культури виконує важливу роль не лише як організатор рухової активності учнів, а й як партнер асистента вчителя у створенні сприятливого середовища для дітей з особливими освітніми потребами. Співпраця між вчителем фізичної культури та

асистентом є ключовим фактором успіху. Ми виділяємо основні напрямки такої взаємодії (рис.1.).

Рисунок1.

Основні напрямки взаємодії учасників освітнього процесу в інклюзивному середовищі

Джерело: власна розробка авторів

Водночас, попри активний розвиток інклюзивної освіти в Україні, підготовка вчителя фізичної культури до роботи в інклюзивних класах залишається складним і багатограним процесом. Окремі аспекти цієї проблеми ще недостатньо досліджені або потребують подальшого опрацювання. Враховуючи ці обставини ми підкреслюємо:

1) *«Інтеграцію адаптивної фізичної культури в професійну підготовку вчителів в умовах закладу вищої освіти»*. Відсутність цільної системи освітніх компонентів у закладах вищої освіти, які готували б майбутніх вчителів до роботи з інклюзивними учнями; недостатнє запровадження у вітчизняні освітньо-професійні програми (ОПП) підготовки вчителя фізичної культури програми підготовки, які враховують сучасні міжнародні стандарти адаптивної фізичної культури.

2) *«Формування психологічної готовності вчителя до роботи в інклюзивному середовищі»*. Психологічний аспект підготовки вчителів залишається другорядним у порівнянні з методичними та фаховими знаннями; відсутність чітких рекомендацій щодо розвитку емпатії, толерантності та навичок комунікації з інклюзивними дітьми.

3) *«Міждисциплінарна співпраця»*. Недостатня увага щодо формування навичок роботи в команді з асистентом вихователя, психологом, логопедом, реабілітологом та іншими важливими службами; брак програм навчання, які включали б практичні кейси міждисциплінарної співпраці під час уроків фізичної культури.

4) *«Розробка індивідуальних навчальних маршрутів для вразливої категорії дітей на уроках фізичної культури»*.

5) *«Професійна перепідготовка та підвищення кваліфікації майбутніх вчителів фізичної культури»*. Відсутність платформи для обміну досвідом між досвідченими педагогами, які вже працюють в інклюзивному середовищі і здобувачами освіти.

б) *«Формування інклюзивного освітнього простору на уроках фізичної культури»*. Брак методичних рекомендацій щодо організації безпечного фізкультурного середовища, що враховує індивідуальні потреби вразливої категорії дітей; відсутність належного матеріально-технічного забезпечення (адаптивний спортивний інвентар, тренажери тощо).

Отже, задача закладу вищої освіти забезпечити:

– *доступність та інклюзію* – отримання необхідних знань для створення рівних можливостей для занять фізичною культурою усім учасникам освітнього процесу;

– *умови для збереження здоров'я* – формування компетентностей у здобувачів освіти щодо розуміння культури рухової активності, профілактики захворювань опорно-рухового апарату, застосування персоналізованих підходів до фізичного навантаження та відновлення, використання сучасних діагностичних методик в роботі з вразливою категорією дітей;

– *соціальна інтеграція* – подолання бар'єрів у спілкуванні, адаптація вразливої категорії дітей у суспільстві, зміцнення їхньої впевненості у власних можливостях;

– *якісна підготовка кваліфікованих фахівців* – навчання вчителів фізичної культури та асистентів учителя з інклюзії, що дозволить масштабувати інклюзивні підходи в освіті;

– *відповідність європейським стандартам* – розвиток адаптивної фізичної культури в межах найкращих міжнародних практик, орієнтованих на інклюзію та рівні можливості для всіх.

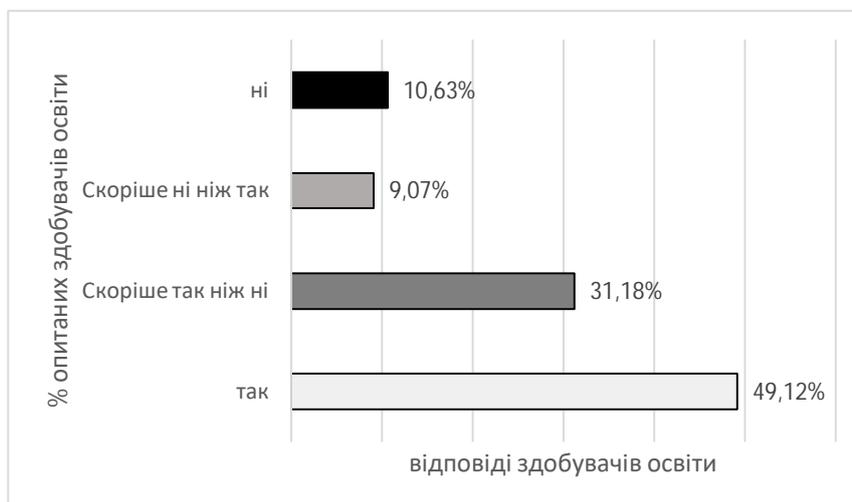
З метою вивчення специфіки підготовки майбутніх учителів фізичної культури до роботи в умовах інклюзивного навчання нами було розроблено авторську анкету, яка мала на меті дослідити суб'єктивне ставлення здобувачів вищої освіти 2-3 курсів спеціальності 014.11.Середня освіта (фізична культура) Комунального закладу вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради для дослідження потенціалу і стану готовності майбутніх вчителів фізичної культури до роботи в умовах інклюзивного навчання (всього 36 осіб).

Частково проаналізуємо відповіді здобувачів вищої освіти. На перше запитання анкети «Як Ви вважаєте, чи забезпечені у Вашому коледжі всі необхідні умови для роботи в інклюзивному освітньому середовищі?» мало на

увазі як коротку оцінку за чотирма категоріями «Так», «Скоріше так, ніж ні», «Скоріше ні, ніж так» та «Ні». Зазначимо, що 49,12% опитаних студентів вважають, що в коледжі створені всі необхідні умови. У свою чергу, 31,18 % респондентів зауважили, що скоріше ці умови існують, ніж відсутні. Протилежної думки дотримувалося 9,07% опитаних – їхня позиція полягає в тому, що у коледжі такі умови скоріше відсутні, ніж наявні. На повну відсутність відповідних умов вказали 10,63% досліджуваних (цей показник ілюструє рис.2.).

Рисунок 2.

Суб'єктивне сприйняття наявності у педагогічному коледжі умов для роботи в інклюзивному освітньому середовищі

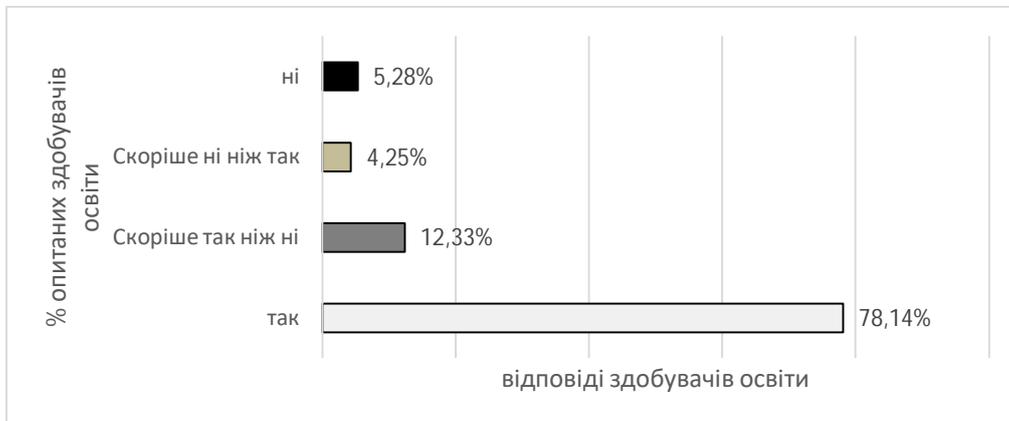

Джерело: власна розробка авторів

Що стосується другого пункту анкети – «Наскільки важливим Ви вважаєте запровадження курсів або тренінгів з питань інклюзивної освіти?», то переважна більшість студентів коледжу вважають, що для них це важливо (78,14 % опитаних). Окрім цього, 12,33% респондентів, що не дали виразно позитивної відповіді на це запитання анкети, все ж таки відповіли у позитивному аспекті – вони позначили запровадження практичних курсів у процес підготовки майбутнього педагога скоріше важливим, ніж неважливим (рис.3.)

Рисунок 3.

Суб'єктивне сприйняття запровадження курсів або тренінгів з питань інклюзивної освіти у процес підготовки майбутнього педагога

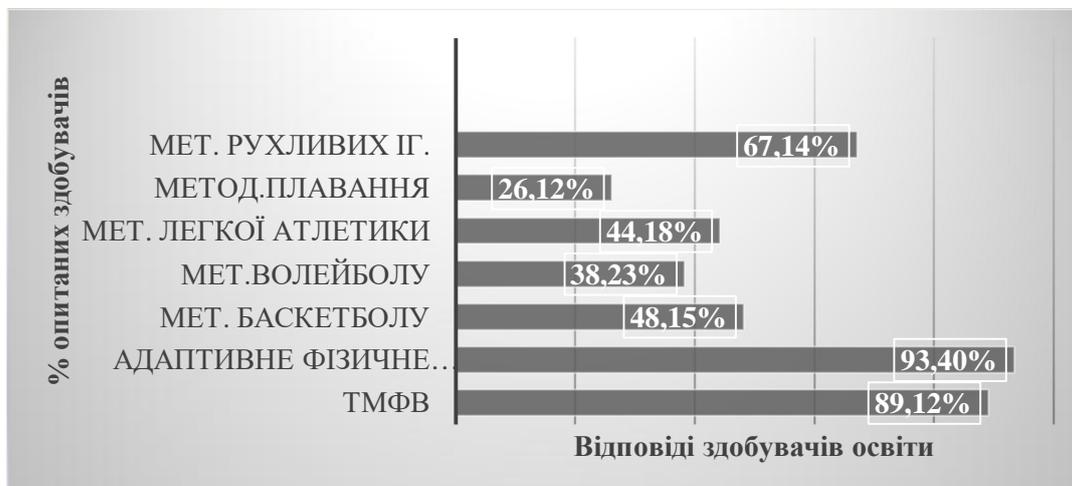

Джерело: власна розробка авторів

Що стосується третього пункту анкети – «Оцініть свій рівень обізнаності нормативно-правових документів щодо інклюзивної освіти. На яких наявних професійно-орієнтованих методиках Ви отримуєте таку інформацію? Наскільки важливою для Вас є ця інформація?». Цей показник ілюструє на рис.4.

Рисунок 4.

Відповіді здобувачів освіти щодо отриманої інформації щодо інклюзії у фізичному вихованні в процесі викладання професійно-орієнтованих методик

Джерело: власна розробка авторів

Слід зауважити, що 78,8% опитаних здобувачів освіти оцінили свій рівень обізнаності щодо інклюзивної освіти на «високий».

Відповіді на наступне запитання анкети: «Чи важливо для майбутнього вчителя фізичної культури розвивати м'які навички, які забезпечують довгостроковий професійний успіх і сприяють адаптації до роботи з вразливою категорією учнів? – відобразили майже повну однотайність студентів щодо цієї проблеми – 89,13 % опитаних вважають це необхідним.

Рисунок 5.

Суб'єктивне сприйняття студентами наявності м'яких навичок, які забезпечують довгостроковий професійний успіх і сприяють адаптації до роботи із вразливою категорією учнів

Джерело: власна розробка авторів

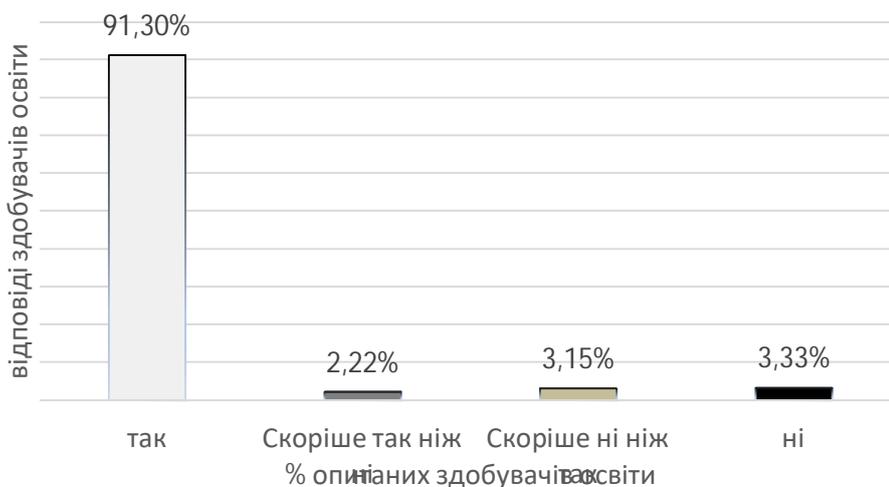
Здобувачі освіти пояснюють це тим, що гнучкі навички покращують професійну комунікацію в інклюзивному освітньому середовищі; допомагають налагоджувати контакт з вразливою категорією учнів, колегами-асистентами, психологами та батьками, створюючи психологічно-комфортну та сприятливу атмосферу; підвищують конкурентоспроможність (у сучасному ринку праці з інклюзії цінуються не лише професійні знання, а й здатність працювати в команді, вирішувати конфлікти та демонструвати гнучкість); стійкість до стресу

(здатність ефективно працювати в складних або нестандартних умовах). Водночас 4,65 % серед них, не дали виразно позитивної відповіді на це запитання анкети. Цей показник ілюструє рис.5.

Позитивну відповідь на питання анкети «Як Ви оцінюєте важливість запровадження нових освітніх компонентів, зокрема «Адаптивна фізична культура в інклюзивній освіті» у процес підготовки сучасного вчителя фізичної культури?» дали 91,3 % респондентів (рис.6).

Рисунок 6.

Суб'єктивне сприйняття студентами запровадження нового освітнього компонента «Адаптивна фізична культура в інклюзивній освіті» у процес підготовки сучасного вчителя фізичної культури

Джерело: власна розробка авторів

За результатами анкетування, лише 45,8% опитаних майбутніх вчителів фізичної культури зазначили, що знайомі з методиками адаптації фізичних вправ для дітей з різними нозологіями. Це свідчить про недостатній рівень теоретично-практичної підготовки педагогів до роботи в інклюзивному середовищі. Щодо частоти роботи з учнями з особливими освітніми потребами, 38,9% респондентів вказали, що регулярно працюють з такою категорією дітей на педагогічній

практиці, тоді як решта опитаних або не мають такого досвіду, або стикаються з цими завданнями епізодично.

Серед основних труднощів, які виникають під час організації занять для вразливих категорій учнів, респонденти відзначили: недостатність методичних рекомендацій щодо адаптації фізичних вправ (45,9%); відсутність належного матеріально-технічного забезпечення (спеціального інвентарю, обладнання) (76,9%)); труднощі у диференційованому підході до дітей із різними видами порушень (56%); недостатній рівень психологічної готовності до роботи з дітьми з ООП (49,7%); низький рівень співпраці з асистентами вчителя або фахівцями супроводу (93,5%).

Контент-аналіз дозволив виявити, що майбутні учителі фізичної культури в першу чергу зазначали «які конкретні навички чи знання вони можуть здобути через вивчення освітнього компонента «Адаптивна фізична культура в інклюзивній освіті»; «як ці навички можуть допомогти у подальшій професійній діяльності з вразливою категорією учнів»; «як неформальні курси підвищення кваліфікації, тренінги чи майстер-класи з досвідченими вчителями, психологами, логопедами, можуть доповнювати формальну освіту, зокрема в аспектах проведення уроку фізичної культури у класах, де є інклюзивні діти»; «формування компетентності «професійна комунікація» з вразливою категорією учнів та їхніми батьками», а також «опанування нових методик викладання адаптивної фізичної культури в контексті Концепції НУШ».

Висновок. *Інклюзивне фізичне виховання – це процес організації та проведення фізкультурно-оздоровчих занять, спрямованих на залучення всіх учнів, незалежних від їхніх фізичних, психічних чи сенсорних можливостей, з наданням гармонійного розвитку, соціалізації та формування здорового способу життя. Реалізація інклюзивного фізичного виховання вимагає від учителя фізичної культури спеціальної професійної підготовки, що охоплює адаптивні методики викладання, психологічну підтримку учнів, формування толерантного*

ставлення, а також створення безбар'єрного освітнього середовища для розвитку кожної дитини відповідно до її індивідуальних особливостей. Підготовка вчителів фізичної культури до інклюзії є важливим елементом модернізації освіти, що забезпечує рівний доступ до фізичного виховання для всіх дітей, це суттєво посилить реалізацію ключових принципів НУШ.

Мета закладу освіти – надати майбутнім учителям фізичної культури основи теоретичних знань і методично-комунікаційних навичок, з особливим акцентом на організацію та проведення різних форм занять в системі фізичного виховання. Зокрема, це сприятиме формуванню педагога-інноватора, який вміє створювати сучасне, здоров'язберігальне та мотиваційне освітнє середовище для учнів, відповідаючи їхнім потребам і викликам часу.

Авторський колектив висловлює щирю вдячність базовим закладам освіти, на базі яких студенти проходили педагогічну практику, за надану можливість провести дослідження, сприяння у зборі матеріалів та створення умов для професійного зростання майбутніх фахівців. Окрема вдячність висловлюється керівникам практики, педагогічним працівникам, а також респондентам, які взяли участь в анкетуванні, за їхню відкритість, підтримку та надані консультації.

Список використаних джерел

1. Василенко О. В. Неформальна освіта дорослих: нове соціально-освітнє явище. *Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи*. 2013. № 7. С. 35–44. URL: <http://www.adult-educatiojournal.com.ua/index.php/aej/issue/view/8/9> (дата звернення: 20.01.2025).

2. Горопаха Н. Фізичне виховання дошкільників та молодших школярів у контексті інклюзивної освіти: проблеми наступності та перспективності. Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти. 2014. Вип. 10. С. 11-15. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ozfm_2014_10_6. (дата

звернення: 20.01.2025).

3. Грона Н. Гнучкі уміння (Soft Skills) у курсі вивчення методики навчання української мови: зміст, формування, детермінація. *Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки.* 2021. Вип. 2. С. 218–226. URL: <https://pedagogy.bdpu.org.ua/wp-content/uploads/2021/11.pdf> (дата звернення: 21.01.2025).

4. Кобилянська Л. І. Використання європейського досвіду у підготовці соціальних гувернерів у ВНЗ до упровадження інклюзивної освіти в Україні. *Соціальна робота в Україні: теорія і практика.* 2013. № 1-2. С. 194-203. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/srutip_2013_1-2_25 (дата звернення 02.03.25).

5. Кольченко К. О., Г. Ф. Нікуліна. Концептуальні підходи до впровадження інклюзивної освіти у вищих навчальних закладах. *Актуальні проблеми навчання та виховання людей з особливими потребами.* 2013. №10. С. 12-21. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apnvlop_2013_10_3 (дата звернення 20.01.25).

6. Лещій Н. П. Професійна підготовка майбутніх фахівців до роботи з дітьми з порушеннями психофізичного розвитку в умовах інклюзивної освіти. *Актуальні питання корекційної освіти. Педагогічні науки.* 2012. Вип. 3. С. 156-164. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apko_2012_3_21 (дата звернення: 20.01.2025).

7. Омеляненко І. О. Дидактичне забезпечення фізичного виховання школярів у гетерогенних групах в умовах інклюзивної освіти. *Збірник наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій Університету «Україна».* 2018. № 1. С. 91-94. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Znpkhist_2018_1_22 (дата звернення: 22.01.2025).

8. Про освіту : Закон України. 2017. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1060-12> [in Ukrainian].

9. Скрипка І. М. Визначення рівня професійної готовності майбутніх фахівців з фізичного виховання й спорту до професійної діяльності в умовах

інклюзивного навчання. *Інноваційна педагогіка*. 2020. Вип. 22(4). С. 163-168. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/innped_2020_22\(4\)_35](http://nbuv.gov.ua/UJRN/innped_2020_22(4)_35) (дата звернення 02.03.2025).

10. Соловей Т. В., М. Є. Чайковський. Змістовні компоненти професійної компетентності соціального працівника інклюзивного закладу освіти. *Збірник наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій Університету «Україна»*. 2013. № 1. С. 220-224. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Znpkhist_2013_1_52 (дата звернення: 01.03.2025).

11. Томащук О. Підготовка майбутніх фахівців з адаптивного фізичного виховання до роботи в центрах інваспорту як педагогічна проблема. URL: http://www.vmurol.com.ua/upload/Naukovo_doslidna%20robota/Elektronni_vidanny_a/Act_problemi/2009/41.pdf (дата звернення 24.01.2025)

12. Хворова Г. М. Проблема визначення змісту освіти та оцінювання навчальних досягнень учнів з порушеннями опорно-рухового апарату при інклюзивній формі навчання. *Актуальні проблеми навчання та виховання людей з особливими потребами*. 2013. № 10. С. 161-169. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apnvlop_2013_10_17 (дата звернення: 15.12.2024).

13. Чайковський М. Є. Модель соціально-педагогічної роботи в інклюзивному освітньому просторі. *Збірник наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій Університету «Україна»*. 2009. № 1. С. 7. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Znpkhist_2009_1_3 (дата звернення 01.03. 2025).

14. Шевченко Л. В. Інклюзивна освіта як стратегія розвитку сучасної школи. *Педагогічні науки*. 2018. Вип. 72. С. 45-51. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pen_2018_72_8 (дата звернення: 25.01.2025).

15. Морозова О. В. Використання технологій адаптивного фізичного виховання в умовах інклюзивної освіти. *Науковий вісник. Серія: Педагогічні науки*. 2021. № 4. С. 102-109. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvp_2021_4_15 (дата звернення: 26.01.2025).